

Sosyal Devlet ve Yönetişimci Devletin Kamu Politikalarında Yaşanan Değişim: IV. ve IX. Kalkınma Planları Örnekleri

Yeşim Edis Şahin

Prof. Dr.
Dokuz Eylül Üniversitesi
İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
E-posta: yesim.sahin@deu.edu.tr

Özet: Kalkınma planları ekonomik sistemi değiştirmek amacıyla değil, ekonomiyi ve kamu politikalarını birikim rejiminin gereklerine göre değiştirme amacıyla hazırlandığı için devlet anlayışındaki ve kamu politikalarındaki değişim kalkınma planlarına yansımaktadır. Kalkınma planları bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye’de kamu politikalarının belirlenmesinde IV. BYKP, VIII. BYKP ve IX. Kalkınma Planının ayrı bir yeri vardır. IV. BYKP Fordist birikim rejiminin devlet anlayışı olan sosyal devletin ilkelerini ve “kamucu” kamu politikalarını yansıtan son uzun vadeli plan olması açısından Türkiye’nin sosyo-ekonomik sürecinde önemli bir yere sahiptir. VIII. BYKP yönetişimci devlet anlayışına dönüşümün tipik örneğidir. IX. Kalkınma Planında ise devlet anlayışındaki ve kamu politikalarındaki sermayeden yana dönüşüm ve değişim çok daha belirgindir. Ele alınan döneme ilişkin kalkınma planları karşılaştırıldığında, kamu girişimciliğinin yerini özelleştirme politikasının aldığı, temel kamu hizmeti olarak değerlendirilen eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin metalaştığı, sosyal devletin emek ve sermaye arasındaki göreceli denge arayışının yerini dengesizliğin aldığı görülmektedir. Bu durum, yönetişimci devletin kamu politikalarını belirlerken toplumsal sınıfların çelişen çıkarları arasında sermayeden yana bir tavır aldığını, işçi ve “işsizleri” ise STK’ların yardımına “muhtaç” durumda bıraktığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal devlet, yönetişim, kamu politikası, kalkınma planları

Social State and the Change in Public Policies of Governance State: The Cases of IV. and IX. Development Plans

Abstract: Development plans reflect changes in state’s character and public policies because development plans are not prepared in order to change economic system but to change economy and public policies according to the needs of accumulation regime. The fourth, eighth and ninth development plans have separate characteristics when they are reviewed from this perspective. The fourth five-year development plan as a last long-run plan which reflects the principles of welfare state of the florist era and public oriented public policies has a distinctive place in Turkey’s socio-economic process. The eighth five-year development plan is a typical example of the new mode of governance, however, transformation in public policies and state’s role towards capital

Şahin, Y. E., 2009, “Sosyal Devlet ve Yönetişimci Devletin Kamu Politikalarında Yaşanan Değişim: IV. ve IX. Kalkınma Planları Örnekleri”, *Toplum ve Demokrasi*, 3 (5), Ocak-Nisan, s. 57-72.

is more pronounced in the ninth development plan. When the aforementioned development plans in the studied period are compared, it is observed that public entrepreneurship was replaced by privatization policies, basic public services such as education, health and social security were commodified, and the state's role as an arbiter between labour and capital was abandoned. This situation shows that the new mode of governance is biased in favour of capital in shaping public policies, and workers and unemployed are left to be dependent on NGO aid programmes.

Keywords: Social state, governance, public policy, development plans

Giriş

Fordist birikim rejiminden post-Fordist birikim rejimine geçişle birlikte yaşanan yeniden yapılanma sürecinde Fordist dönemin sosyal devlet modeli yerini post-Fordist dönemin "yönetişimci" devlet modeline bırakmış; birikim rejimi ve devlet modelinde gerçekleşen değişikliklere koşut olarak devlet anlayışı, kamu yönetimi örgütlenmesi ve kamu politikalarında da köklü değişiklikler olmuştur. Büyük ölçüde "kamucu" kamu politikaları izleyen sosyal devlet anlayışından, "sermayeci" kamu politikaları izleyen yönetimci devlet anlayışına geçilmiştir. Devlet ve kamu yönetimi anlayışı açısından küresel düzeyde gerçekleşen bu değişime koşut olarak, Türkiye'de de devlet ve kamu yönetimi yeniden yapılandırma sürecine girmiştir. VIII. BYKP "yönetişimci devlet" anlayışı ve beraberinde getirdiği kamu politikalarını gerçekleştirmeyi hedefleyen bir plandır. Yönetişimci devlet, VIII. BYKP döneminde çeşitli yasal düzenlemelerle kurumsallaştırılmaya çalışılmış, IX. Kalkınma Planı ise yönetimci devlet anlayışını ve kamu politikalarını tamamen yansıtan bir plan olarak hazırlanmıştır.

Kalkınma planları ekonomik sistemi değiştirmek amacıyla değil, ekonomiyi ve kamu politikalarını birikim rejiminin gereklerine göre değiştirme amacıyla hazırlandığı için devlet anlayışındaki ve kamu politikalarındaki değişim kalkınma planlarına yansımaktadır. Kalkınma planları bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye'de kamu politikalarının belirlenmesinde IV. BYKP, VIII. BYKP ve IX. Kalkınma Planının ayrı bir yeri vardır. IV. BYKP Fordist birikim rejiminin devlet anlayışı olan sosyal devletin ilkelerini ve "kamucu" kamu politikalarını yansıtan son uzun vadeli plan olması açısından Türkiye'nin sosyo-ekonomik sürecinde önemli bir yere sahiptir. VIII. BYKP yönetimci devlet anlayışına dönüşümün tipik örneğidir. IX. Kalkınma Planında ise devlet anlayışındaki ve kamu politikalarındaki sermayeden yana dönüşüm ve değişim çok daha belirgindir. IV. BYKP ile VIII. BYKP ve IX. Kalkınma Planı devlet anlayışı ve kamu politikaları açısından karşılaştırmalı olarak ele alındığında "sosyal devlet" ve "yönetişimci devlet" in kamu politikaları arasındaki farklılıklar açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada, IV. BYKP ile VIII. BYKP ve IX. Kalkınma Planı arasındaki farklılıklardan yola çıkarak iki devlet anlayışı ve kamu politikalarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Planlar temel amaç, ilke ve politikalar, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, KİT'ler açısından karşılaştırılacaktır. VIII. BYKP'nin amaçlamış olduğu kamu politikalarındaki

dönüşüm, IX. Kalkınma Planındaki gerçekleştirmeler dikkate alınarak irdelenecektir. Bu bağlamda, Türkiye'nin 1980 sonrası süreçte yaşadığı sosyo-ekonomik dönüşüm ve kamu politikaları kalkınma planlarına dayanarak çözümlenecektir.

Sosyal Devlet ve Kamu Politikaları

Sosyal devlet kapitalizmin belli bir aşamasında yaşama geçirilen bir devlet modelidir. Kapitalist sistem 1929 ekonomik krizinden sonra girdiği yeniden yapılanma sürecinde Fordist birikim rejiminin gereklerine göre ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan yeniden yapılmış bu süreçte sosyal devlet yeni birikim rejiminin devlet modeli olarak geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Keynesci politikalarla desteklenerek geliştirilen Fordizmin ayırıcı özelliklerinden biri, devletin bir denge sağlayıcı öge olarak ekonomiye müdahalesidir. Devlet kendi payına toplam talep üzerinde belirleyici rol oynamış, meta üretimi olmayan sektörde önemli miktarda iş olanağı yaratmış ve sosyalize olmuş ücret artışını düzenlemiştir. Önemli özelliklerinden bir diğeri ise emeğin örgütlü gücünün tanınmasına bağlı olarak emek ve sermaye arasında bir uzlaşma sağlanmasıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik büyüme ve Fordist üretim yöntemlerinin genelleşmesi çerçevesinde emeğin örgütlenmesine izin verilip, özendirilmiş, bu durum sermaye ve emek arasındaki "savaş sonrası uzlaşmayı" olası kılmıştır (Gouverneur, 1997: 245-246). Bu bağlamda Offe'a göre; sosyal devlet, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen süreçte gelişmiş kapitalist demokrasilerin emek-sermaye arasında barış sağlamak amacıyla geliştirdikleri bir barış formülüdür. Bu formül devletin, belirli gereksinimlerini pazardan karşılayan yurttaşların desteklenmesi ve hem toplu pazarlık süreci hem de kamu politikalarının biçimlendirilmesinde işçi sendikalarına formel bir rol tanınması biçiminde oluşturulmuştur (Offe, 1981:219).

Kamu politikası, politik süreçte oluşturulan amaçları ifade etmektedir (Almond ve Powell, 1978: 283). Politika konuları genellikle çelişen değerler tarafından nitelenir, bu bağlamda kamu politikası hükümetin toplumdaki çelişen ve çatışan değerleri dengelemesi ya da birini diğerine tercih etmesi biçiminde kavramsallaştırılabilir (Thacher ve Rein, 2004: 457). Sosyal devlet bu tanımlar çerçevesinde ele alındığında bu dönemde kamu politikalarının oluşturulmasında çatışan çıkar ve değerler arasında denge sağlama ilkesi üzerine oluşturulduğu görülmektedir. Bu amaçla devletin planlı olarak ekonomiye müdahalesi yoluyla "tam istihdam" ve "fiyat istikrarının" sağlanması, kamusal mal ve hizmetlerin devlet tarafından karşılanması, örgütlü emeğe toplu pazarlık hakkı ve kamu politikalarını yönlendirebilme şansı tanınması sosyal devletin temel kamu politikalarıdır.

Kapitalist demokrasilerin Keynesyen-refahçı Fordist düşü 1970'lerin ekonomik ve politik krizleri ile bitmiştir. Neo-liberal tezler, ekonomik bunalımın ekonomiye aşırı devlet müdahalesinden, başka bir anlatımla

“sosyal devletten” kaynaklandığını savunmuşlardır. Ancak krizin sorumlusu sosyal devlet değil kapitalizmin iç çelişkileridir. Bu bağlamda, istikrarlı bir kapitalizm ideali asla gerçekleşmeyecek geçici bir sosyolojik ütopyadır, altında sınıf çelişkisinin yattığı kapitalist birikimin düzenli yapısal kriz eğilimleri, çelişkilerin çözümü kurumlar tarafından üstlenilse de çözülemez (Clarke, 1992: 28).

Yönetişimci Devlet ve Kamu Politikaları

Küreselleşme olgusunun özünde; yapısal olarak uzlaşmaz karşıtlıklar, kriz ve yeniden yapılanma döngüsü içinde işleyen kapitalist sistemin, 1970’lerin ortasında yaşadığı yapısal krizi aşabilmek için yeni bir sermaye birikimi rejimine geçmesi yatmaktadır. Bu süreçte, Fordizmin kitlesel, üretim farklılaşması düşük, üretim süreci uzun ve hiyerarşik katı üretim yöntemlerinin yerini esnek üretim yöntemleri almaya başlamıştır. Sermayenin büyük bir hareketlilik ve esnekliğe eriştiği bu dönemde yeni birikim rejimi post-Fordizm adı altında esneklik üzerinde yapılandırılmış, 1980’li yıllarda ideolojik bir içerikle “küreselleşme” adı altında tanımlanıp, popülerleştirilerek tüm dünyaya sunulmuştur.

Sermayenin yeniden yapılanmasını simgeleyen küreselleşme süreci “devlet” anlayışının değişmesini ve kamu yönetiminin yeniden yapılanmasını ve kavramsallaştırmasını beraberinde getirmiştir. Fordist dönemin “sosyal devlet” anlayışı erozyona uğramış, emek örgütlenmeleri zayıflamış, devlet emek ve sermaye arasında görel bir denge sağlama rolünden vazgeçerek toplumu oluşturan tüm aktörlerin serbest piyasa ekonomisi içinde bir dengeye ulaşacağını varsayarak ekonomik ve toplumsal yaşamdan geri çekilmiştir. Devletin ekonomik yaşamdan geri çekilmesi, ekonomik boyutunun küçültülmesi olarak tanımlanan bu süreçte, gerçekte devlet hiçbir zaman ekonomik yaşamdan tam olarak geri çekilmemiş, toplumsal fayda sağlayan kamu yatırımlarından ve kamu hizmetlerinden geri çekilmiş, buna karşın sermayeye çeşitli “teşvikler” sunmaya devam etmiştir. Yaşanan süreç bir bütün olarak ele alındığında sosyal devlet dönemindeki görel emek ve sermaye dengesi, emek aleyhine bir dengesizliğe dönüşmüştür.

Sosyal devletin en belirleyici niteliği olan kamu girişimciliği yerini özelleştirme politikasına bırakmıştır. Özelleştirme yalnız, devletin sırtındaki bir yük olarak tanımlanan kamunun ekonomik yatırımlarının özelleştirilmesi biçiminde gerçekleşmemiş, aynı zamanda eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi kamusal nitelikli hizmetlerinin özelleştirilmesi ya da bu hizmetlerin sözleşmeler yoluyla özel sektöre devri biçiminde de gerçekleşmiştir. Sosyal devlet dönemindeki kamucu eğitim, sağlık, sosyal güvenlik politikalarından vazgeçilerek bu alanların sermayeye yeni pazarlar olarak açılması için yeni “kamu” politikaları geliştirmeye başlanmıştır. Özelleştirme kamu hizmeti tanımının sınırlarını daraltmış ve bu sınırlara göre kamu yönetimini yeniden biçimlendirmiştir.

IMF ve Dünya Bankası gibi ulusüstü finansal kuruluşların ekonomik paketlerindeki yeniden yapılanma önerilerinde yer alan özelleştirme ilkesi, ekonomik boyutlu olmanın çok ötesinde kredi verilen ülkelerin kamu yönetimi ve kamu hizmeti anlayışlarını değiştirmiştir. İşletmelerde uygulanan post-Fordist esneklik ilkesinin kamu yönetimine uygulanması, farklı yöntemler ve kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmiş olsa da, özünde özelleştirme, sözleşmeler aracılığıyla kamu hizmetlerinin özel sektöre devri (*contracting system*), bağımsız idari otoritelerin oluşturulması ve yerelleşme noktalarında özetlenebilir. Bu süreçte, kamu yönetiminin kurumsal bütünlüğü parçalanmış, kamu hizmetleri farklı statüdeki örgütler tarafından sunulmaya ve yurttaşlar "müşteri" olarak algılanmaya başlamıştır.

1990'lı yıllarda yaşanan "değişim" sürecinin olumsuz etkileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin, Alden ve Thomas, son yıllarda Avrupa'da "toplumsal patlama", "toplumsal eşitlik ve adalet" konularının en çok tartışılan konular olduğunu vurgulamakta, işsizlik ve varlıklı ile yoksul arasındaki gelir eşitsizliğinin hızla büyümesine dikkat çekmektedir (1998: 11). Özelleştirme sürecine ilişkin olarak da Haque şu saptamayı yapmaktadır: Yaşanan özelleştirme süreci, özellikle ABD ve İngiltere uygulamaları kamu yönetiminin sorunlarını çözememiş, tersine kamusal hizmet etiğini ve güdüsünü önemli ölçüde değiştirmiş, halkın kamu yönetimine duyduğu güveni ve kamu yönetiminin meşruiyetini önemli ölçüde zayıflatmıştır (1996: 187-188). 1990'lı yıllarda bu olumsuzlukları dikkate alınarak, neo-liberal politikalar doğrultusunda değişen devlete yeni bir kimlik arayışı başlamıştır.

Osborne ve Gaebler tarafından geliştirilen "*reinventing government*" paradigması, Clinton yönetimi tarafından "National Performance Review" (NPR) programı adı altında uygulanmış, Dünya Bankası ve OECD tarafından "iyi yönetim" modeli olarak sunulmuştur. Yönetişimci devlet anlayışının kuramsal dayanaklarını oluşturan bu paradigma, hükümeti "girişimci hükümet" olarak kavramsallaştırmıştır: "Girişimci bir hükümet değişimi kolaylaştırıcı olmalı, gönüllü olarak eski programlardan ve yöntemlerden vazgeçmelidir. Yenilikçi, yaratıcı ve imaj sahibi olmalı ve risk yüklenmelidir. Kentsel işlemlere bütçe yapıcı olarak değil para yapıcı olarak eğilmelidir. Özel sektörle birlikte çalışmalıdır. Çalışanlarını bir işletme anlayışında istihdam etmelidir. Özelleşmeli, girişimler ve gelir yaratıcı etkinlikler yaratmalıdır. Pazar yönelimli olmalıdır. Performans ölçümü üzerinde odaklanmalı ve ödüllendirici olmalıdır (Osborne ve Gaebler, 1992: 18)".

Yönetişimci devlet 1980'lerin sonunda yaşanan krizi aşabilmek için, hükümete "toplulukların sahiplendiği" ve "yurttaşlara kararlara katılma inisiyatifi veren" bir hükümet olma görevi vererek, sosyal devletten boşalan alanı ve sivil toplum kuruluşları (STK) ile doldurmaya çalışmaktadır. Yönetişimci devlet; STK - bürokrasi - sermaye üçlüsü arasında karşılıklı etkileşimle ve dağılık çok yönlü ağılar sistemi içinde işleyen toplulukların kendi düzenlemelerini kendilerinin yapması ve denetlemesi, kendi sorunlarını kendilerinin çözmesi ilkesine dayanan bir devlet anlayışını

kavramsallaştırmıştır. Yönetişimci devlet, kamu yönetiminde “yeni kamu işletmeciliği” (*New public management*) modeliyle desteklenmiştir. Yeni kamu işletmeciliği “tüketici odaklı”, “managerialist”, kamuda hızlı değişimi öngören; siyasal denetimin yerine ticari/piyasa süreçlerini koyan, bu nedenle yurttaşların otonom olarak problem çözme kapasitelerini azaltan, sonuç olarak pozitif katılım üzerinde negatif etkiler yaratan (Dunleavy vd., 2005: 10) yaklaşımıdır.

Sosyal devletin kamu politikalarının belirlenmesinde işçi sendikalarına formel bir rol tanınması kuralının tersine, yönetimci devlet STK’ların katılımına açıktır. STK’lar yönetim dilinde “kamuya yararlı görevleri yerine getiren özel topluluklarla piyasa arasındaki aracı bir gerçekliği tanımlamaktadır (Brown, 2002: 40)”. Bu bağlamda, STK’lar girişimci bir aktör oldukları sürece yönetime katılabilirler diğer yandan piyasada girişimci bir aktör olma olanakları olmayan emek örgütlerinin katılımı sınırlamakta ve katılımçılık yalnızca sermaye örgütlerinin katılımıyla sınırlı kalmaktadır. Yönetişimci devlet, katılımı “müşteri ve paydaş” olmakla sınırlayarak iktidarı sermayeye devretmektedir. Yönetişimci devlette kamu politikaları değişmiş: “kamu hizmetlerinin özel sektör tarafından sunulmaya başlamasıyla kamu hizmetlerinin kapsamını daralmış, managerializm maliyet ve verimlilik analizini karar verme yöntemi haline getirmiş ve kamuda yeni bir performans kültürü egemen olmuştur (Newman, 2007: 29)”. Küreselleşme sürecinde yaşanan değişim bütün olarak değerlendirildiğinde, devletin “küresel sermaye birikimini kolaylaştırıcı güçlü bir kurumsal araç haline geldiği (Farazmand, 2001: 449)” görülmektedir. Sosyal devletin denge arayan kamu politikalarının yerini sermayeyi güçlendiren ve emeği pazar koşullarında savunmasız bırakan politikalar almıştır.

Kamu Politikalarındaki Değişim: IV. ve IX. Kalkınma Planları Örnekleri

Birikim rejimindeki krize koşut olarak gerçekleştirilen neoliberal yeniden yapılanma sürecinin Türkiye’deki ilk yansıması 24 Ocak 1980 kararlarıdır. Bu süreç 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sürmüş ve Özal dönemiyle kurumsallaşmaya başlamıştır. 1980’lerin devlet ve kamu yönetimi anlayışının yaşama geçirildiği ve toplumun yeni düzeni kabullenmeye hazırlandığı bu aşamayı, 2001 krizinden sonra yönetimci devlet anlayışının aşama aşama yaşama geçirilmesi izlemiştir. 5.07.2000 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren VIII. BYKP’de yönetim kavramı bulunmamakla birlikte, yönetimci devletin temel öğelerinden biri olan STK’lar planda yer almıştır. VIII. BYKP’de STK kavramı, “Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması” adlı bölümde “Sivil Toplum Organizasyonları” başlığı altında ele alınmıştır. Planda “Uluslararası yardımları sağlayan kuruluşların, “yardımların kullanılmasında sivil toplum organizasyonu niteliği taşıyan oluşumlar vasıtasıyla projelerin yürütülmesini talep” ettikleri ve “Sivil toplum organizasyonlarının milli politika hedefleri istikametinde faaliyet”

göstermelerini sağlanacağını vurgulamaktadır. (DPT, 2000: 202). Bu bağlamda VIII. BYKP, kalkınma, eğitim, sosyal yardım ve hizmetler, yoksullukla mücadele gibi alanlarda STÖ'lere görevler vererek, kamu politikalarının uygulanmasında STÖ'lere sorumluluk veren yönetimci devlet anlayışına geçileceğinin habercisi olmuştur.

2001 krizinden sonra hazırlanan "Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nda; "Kamuda kaynak tahsisi sürecinde şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması, rasyonel olmayan müdahalelerin bir daha geri dönüş olmayacak şekilde önlenmesi, iyi yönetişimin" hedeflendiği belirtilmiştir. VIII. BYKP döneminde yönetimci devlete geçiş için bir "reform" süreci başlatılmış, gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. 01.07.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) (IX. KP), "Kamu yönetim sisteminin iyi yönetim yaklaşımı çerçevesinde yeniden yapılandırılması" (DPT, 2006: 102), hedefiyle plan döneminde yönetimci devlet anlayışının kurumsallaşmasının tamamlanmasını öngörmektedir.

Devlet anlayışında ve kamu politikalarında yaşanan değişim, sosyal devlet döneminin kalkınma politikalarını yansıtan IV. BYKP ile yönetimci devlet anlayışının yansıması olan VIII. BYKP ve IX. KP karşılaştırıldığında somut bir biçimde görülmektedir. 1979-1983 dönemini kapsayan IV. BYKP, III. Ecevit hükümeti döneminde hazırlanmış ve 12/12/1978 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanmıştır. 5/7/2000 tarihli Resmi Gazete' de yayınlanan VIII. BYKP, DSP-MHP-ANAP koalisyonu döneminde hazırlanmıştır ve Başbakan olarak yine Ecevit'in imzasını taşımaktadır. Kamu politikaları açısından birbirinden farklı hedefler ve araçlar öngören bu iki planın ortak noktası aynı Başbakanın imzasını taşımasıdır. Yönetişimci devlet anlayışının küreselleştiği bir dönemde hazırlanan ve 01.07.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan IX. KP ile VIII. BYKP arasında hedefler ve araçlar açısından büyük benzerlik ve tamamlayıcılık bulunmaktadır.

KİT ve Özelleştirme Açısından Karşılaştırma

Sosyal devlete özgü "kamucu" kamu politikalarından neoliberal politikalara geçişin en önemli aracı olan özelleştirme VIII. BYKP'nin temel amaç ilkeleri arasında yer almaktadır. VIII. BYKP "Devletin *özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilerek asli işlevine ağırlık vermesi ve rekabetçi piyasa düzenini sağlama işlevini* dünyadaki dönüşümü dikkate alarak yerine getirmesi için gerekli düzenlemeleri" (DPT, 2000: 26) sürdüreceğini vurgulayarak özelleştirmeyi temel amaç olarak vurgulamaktadır. IX. KP, geçmiş plan döneminde, özelleştirme uygulamalarının "hayata geçirilememiş" ve "güçlü bir mali sistemin oluşturulmasına yönelik politikaların uygulanamamış" olduğunu vurgulayarak, yeni dönemde; "Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesinin" esas olacağı ilkesini getirmiştir (DPT, 2006:

111). Planlarda üretim ve hizmet alanında devlete "piyasa düzenini sağlama" ve "düzenleme ve denetleme" işlevi verilmiştir. Devletin üstlendiği bu işlev, düzenleyici kurullar aracılığıyla yönlendirilen ve kamu-özel-sivil işbirliğine dayalı yönetişimci devlet anlayışına geçişi göstermektedir. Sosyal devlet döneminde kamunun doğrudan müdahale yoluyla gerçekleştirdiği piyasa ekonomisini dengeleme işlevi, yönetişimci devlette yönetime yerine yönlendirme ya da "düzenleme" yoluyla gerçekleştirilmek istenmektedir.

Devlet üstlendiği "düzenleyici" işlevle tamamen ve kısmen çekileceği sektörleri belirlemiştir. IX. KP dönemi sonuna gelindiğinde; "hava ve deniz ulaşımı ile lokomotif ve vagon üretimi; şeker, tütün ve çay ürünlerinin işlenmesi; petrokimya sanayi; malzeme alımı; elektrik dağıtım ve toptan ticareti" alanlarından tamamen çekilmesi öngörülmektedir. Buna karşın, "elektrik üretimi, doğal gaz piyasası, kömür ve diğer maden işletmeciliği" alanlarından aşamalı bir biçimde çekilerek bu sektörlerdeki kamu payının azaltılması hedeflenmiştir. Plan döneminde özelleştirilmesi öngörülmemen KİT'ler "tahıl alımı, tohumluk üretimi, demiryolu ulaşımı alt yapısı, elektrik iletimi, petrol arama, hava meydanlarının işletilmesi, posta hizmetleri ve kıyı emniyetinin sağlanması alanlarında çalışan KİT'lerdir (DPT, 2006: 65)". Tamamen özelleştirilmesi öngörülen alanlara bakıldığında düzenleyici kurulların "serbestleştirdikleri" alanlarla büyük ölçüde örtüştüğü göze çarpmaktadır. Kamunun kısmen çekilmesi öngörülen ve özelleştirilmesi düşünülmeyen KİT'ler ise üretim ve yatırım maliyetleri yüksek olan, bu nedenle sermaye için çekici olmayan, ancak hammadde sağlayan ve temel altyapı yatırımları niteliğinde olduğu için sermaye için yaşamsal olan alanlardır. Devletin düzenleyici işlevi, sermayenin gereksinim duyduğu altyapı yatırımlarını ve piyasa güvenliğini sağlamak olarak ortaya çıkmaktadır.

Devlet sosyal devlet döneminde de sermayeye hammadde ve temel altyapı yatırımlarını sağlayan bir işlev üstlenmiştir. Fark, sosyal devletin bu yatırımları kamu mülkiyetinde tutmasıdır, yönetişimci devlet ise bu yatırımları gerçekleştirdikten sonra sermayeye "satmakta" piyasayı düzenleyici kurullar aracılığıyla "denetlemeye" çalışmaktadır. Sosyal devlette kamu kurumlarının piyasayı düzenleyici bir araç olarak kullanmaktadır, aralarındaki fark düzenleme amacıyla izlenen politikalarda toplumsal sınıflar arasında bir denge aranmasıdır. Sosyal devlet KİT'ler aracılığıyla fiyatları yükseltmemek doğrultusunda bir düzenleme yaparken, yönetişimci devlet sermayenin önünü açmak ve "yıkıcı" bir rekabet olmaması doğrultusunda bir düzenleme yaparak sermaye içi dengeyi gözetmektedir.

IV. BYKP' ye göre, ekonomide üretimin artırılması ve çeşitlendirilmesi için "kamu girişimlerinin üretim güçlerini geliştirmek büyük önem kazanacaktır (DPT, 1979: 258)", Bu amaçla, kamu girişimciliğinin "plan disiplini ve hedefleri çerçevesinde hızla geliştirilmesini sağlayacak yasal kurumsal ve ekonomik yapıya en kısa sürede kavuşturulması" sağlanacaktır (DPT, 1979: 305). Plan, sosyal devletin en önemli öğelerinden ve aynı zamanda en belirleyici kamu politikası olan "kamu girişimciliğini" aracılığıyla sosyal devlet uygulamasını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Kalkınma planları kamu girişimciliği ve özelleştirme politikaları açısından sektörler açısından karşılaştırıldığında birbirleriyle tamamen karşıt politikalar önerdikleri görülmektedir. IV. BYKP bankacılık alanında "merkez bankasının etkinliğinin artırılması ve **kamu bankacılığının geliştirilmesini** (DPT, 1979: 258)" amaçlarken, VIII. BYKP "kamu kesiminin kademeli olarak bankacılık kesiminden çekilmesini" amaçlamaktadır. IX. KP, geçmiş plan döneminde bankacılık ve finans alanında yapılan "reform" ve "düzenleme"lerin olumlu sonuçlarını anlatarak gelecek plan döneminde aynı politikaların kararlılıkla izleneceğini vurgulamaktadır. IX. KP'nin VIII. BYKP'den bankacılık alanına getirmeyi amaçladığı yenilik altın bankacılığıdır.

"Altın bankacılığının gelişimi desteklenecek, şirketlerde azınlık hisse sahiplerinin hakları geliştirilecek, Körfez ülkelerinde oluşan sermaye birikiminden yararlanmak amacıyla bu bölgelere yönelik mali enstrümanlar ihraç edilecektir. (DPT, 2006: 76)".

Madencilik sektöründe IV. BYKP, "Kamunun ülke maden işletmeciliğindeki denetim ve etkinliği artırılmasını" ve "linyit, demir cevheri, bor tuzları, taşkömürü, fosfat kayası, manyezit, manganez, krom, radyoaktif mineraller ve volfram madeni yatakları ile bakır çinko ve kurşun yataklarının kamu kuruluşları tarafından işletilmesini (DPT, 1979: 390)" esas almaktadır. Buna karşın VIII. BYKP, "sektörde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi çalışmalarına devam (DPT, 2000: 118)" edilmesini, IX. KP ise aynı politikaları izleyerek sektörde kamu payının azalmasını hedeflemektedir. IV. BYKP bazı madenlerin kamulaştırılması politikasını öngörürken yönetimci devlet satabileceğini "satmak" amacındadır.

Enerji sektöründe, IV. BYKP "**elektrik enerjisinin üretimi ve ülke yüzeyine yayılması iletilmesi** TEK yasası doğrultusunda tüm ülke ihtiyacını karşılayacak biçimde bir **kamu hizmeti olarak yürütüleceğini** (DPT, 1979: 407)" vurgulayarak bu görevi sosyal devlet anlayışı gereği temel bir kamu hizmeti olarak değerlendirmektedir. VIII. BYKP ise sosyal devlet anlayışında kamu hizmeti olarak tanımlanan bu görevi özel sektöre devretmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, "başta elektrik ve doğal gaz alt sektörleri olmak üzere, enerji kaynaklarının üretiminden tüketimine kadar her aşamada özel kesimin en üst düzeyde yatırım ve işletme faaliyetlerine katılımı için gerekli yasal ve kurumsal değişikliklerin yapılmasını (DPT, 2000: 145-146)" öngörmektedir. Plan döneminde enerji sektörünün "serbestleşmesi" için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılmış ve sektörde özelleştirmenin önü açılmıştır. Bu bağlamda, IX. KP, kamunun elektrik dağıtım ve toptan ticareti faaliyet alanlarından tamamen çekilmesini; elektrik üretimi, doğal gaz piyasasındaki payının azalmasını hedeflenmektedir. Plana göre, sektördeki serbestleştirme çalışmalarının ana öğeleri; "kamunun elektrik ve doğal gaz sektöründe, iletim haricinde, yatırımcı rolünden tedricen arınması ve mülkiyetindeki tesisleri özelleştirmesi, gerekli yatırımların

rekabetçi bir piyasa ortamında özel sektör tarafından yapılması ile kamunun *düzenleyici konumunu* güçlendirmesi ve arz güvenliğini temin etmesidir (DPT, 2006: 34)". IX. KP sektörde, bir önceki planda öngörülenin de üstünde yaygınlık ve yoğunlukta bir özelleştirme öngörmektedir.

Temel Kamu Hizmetleri Açısından Karşılaştırma:

"Tüm kamu kuruluşları "Hizmet" ve "Kamu yararı" anlayışlarını bu kurala uyumlu kılacaklar, kamu hizmetleri hakça ucuz ve hızlı bir nitelikte vatandaşa ulaştırılacaktır (DPT, 1979: 242)".

"Kamu hizmetlerinin sunulmasında ve kamu altyapı yatırımlarının yapılmasında özel sektör katılımını artırıcı modeller geliştirilecektir (DPT, 2006: 73)".

Sosyal devlet ve Yönetişimci devletin kamu politikaları arasındaki fark dönemlerini kalkınma planlarının "kamu hizmeti" konusuna bakışlarında görülmektedir. IV. BYKP, kamu hizmetlerini hakça vatandaşlara ulaştırmayı öngörürken, IX. KP yurttaş odaklı, kaliteli ve etkili bir kamu hizmeti sunumunu amaçlamakta, bu amaçla sermayeyi teşvik etmektedir.

Eğitim Hizmeti Açısından Karşılaştırma

"Ekonomik ve toplumsal alanlarda alınacak diğer önlemlere paralel olarak eğitim sisteminde yapılacak düzenlemelerle eğitimin artan **hızla ticari meta haline dönüşmesini engellemek**, olanak eşitliğini sağlamak temel ilkedir (DPT, 1979: 455)".

IV. BYKP, eğitim politikalarındaki temel ilke eğitimin metalaşmasını engellemek ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamak olarak belirlenmiştir. Eğitim hizmeti, günümüzdeki politikaların tersine, devlet tarafından topluma sunulması gerekli temel bir kamu hizmeti olarak değerlendirilmiştir. Bu ilke doğrultusunda, eğitim sistemi plan disiplini içinde yönlendirilecek; "bölgeler arası dengeyi gözeterek biçimde öncelik" verilerek yatılı bölge okullarının tam kapasite kullanılması sağlanacaktır (DPT, 1979: 456-457). Temel eğitim birinci kademedeki kitap giderlerinin devlet tarafından karşılanması; bu hizmetin öncelikle köylere ve gecekonduya götürülmesi, köyler ve gecekonduya kitap dışında diğer eğitim araç ve gereçleri de devlet tarafından karşılanması, IV. BYKP'nin öngördüğü politikalarındadır.

IV. BYKP eğitimin metalaşmasını önlemeyi amaçlarken VIII. BYKP ve IX. KP, eğitimin politikalarında "merkezi idarenin yanısıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörü" öne çıkarmışlardır. VIII. BYKP "mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün" "katkısının sağlanmasını" IX. KP

ise "katkısının arttırılmasını" amaçlamaktadır (DPT, 2000: 85; DPT, 2006: 94). Bu anlatım, VIII. plan döneminde eğitim sektörünün "metalaştığını" ve IX. plan döneminde bu sürecin hızlanacağını göstermektedir. IX. KP'nin eğitim politikasıyla ilgili diğer amaçları bu saptamayı doğrular niteliktedir;

"Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinin **özel okullara dönüştürülmesine yönelik teşvikler sağlanacaktır** (DPT, 2006: 95)".

"Bütün eğitim kademelerinde **özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır**. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması koşuluyla **özel yükseköğretim kurumlarının açılabilmesine imkan sağlanacaktır**. (DPT, 2006: 95)".

IV. BYKP' de tüm topluma eşit olanaklarla sunulacak temel bir kamu hizmeti olarak benimsenen ve eğitim hizmeti VIII. BYKP'de hizmetten yararlanana sunulan bir hizmet olarak değerlendirilmiştir. VIII. BYKP, "Eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen fiziki altyapı, donanım, müfredat, öğretmen ve öğretim üyesi istihdamı açısından eğitim kurumlarının yeterli düzeye getirilebilmesi için finansman imkanları geliştirileceği"ni belirtilerek; eğitime bütçeden daha fazla kaynak aktarılması değil, eğitim kurumlarının kendi kaynaklarını kendileri sağlayan kuruluşlar haline getirilmesi amaçlanmıştır. Yüksek öğretime ilişkin olarak belirlenen "etkin bir harç-burs-kredi sistemi kurularak **ödeme gücüne bağlı olarak öğrencilerden alınan eğitime katkı paylarının yükseköğretimin finansmanında kaynaklardan biri haline** (DPT, 2000: 84)" gelmesinin sağlanması amacı öğrencileri temel finans kaynaklarından biri haline getirmektedir. Bu amaç, yüksek öğretimi kamusal bir hizmet olmaktan çıkarmakta ve hizmetin karşılığını ödeyenin yararlanabileceği bir hizmet haline getirmektedir. Yükseköğretim kurumlarının kendi finansmanlarını kendileri sağlayan kurumlar haline getirilmesi amacı IX. planda yinelenmiştir.

"Yükseköğretim kurumlarında **finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; öğrenci katkı paylarının**, mali gücü olmayan başarılı öğrencilere burs ve kredi sağlanması şartıyla **yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır**. (DPT, 2006: 95)."

Yükseköğretim kurumlarının finansman kaynaklarının geliştirilmesi kamunun kaynak aktarması yoluyla değil; "sistemin idari ve mali özerkliğinin artırılıp, yerel özellikleri dikkate alan, **özel kesimin yatırımına açık rekabetçi bir yapı**" geliştirilmesiyle sağlanacaktır. (DPT, 2006: 117). Bu kapsamda, "üniversite-sanayi işbirliğine ve yerel uzmanlaşmaya dayalı üretimi desteklemek üzere uygun bölgelerde sektörel organize sanayi

bölgeleri uygulaması” yapılması amaçlanmıştır (DPT, 2006: 100). Yükseköğretim kurumlarının özerkliğinin yalnızca “idari ve mali” özerklik olarak, “yerel özelliklere uygun uzmanlaşma” gibi üniversite-sanayi işbirliğini öngören biçimde ele alınması, “idari ve mali” özerkliğin yükseköğretim kurumları için “kendi kaynağını kendin bul” anlamına geldiğini göstermektedir. Diğer yandan planda “akademik” özerklik sağlanması amacı yer almamaktadır. Planın yükseköğretim için hedeflediği politikalar, sermayeden kaynak sağlayan bir üniversitenin akademik özerkliğini nasıl koruyacağı sorusunu beraberinde getirmektedir.

Sağlık Hizmeti Açısından Karşılaştırma

“Sağlık hizmetlerini **eşit, sürekli ve etkili** bir biçimde **her kişiye ve yere** ulaştırmak, böylece toplumun genel sağlık düzeyini yükseltmek temel ilkedir.

Bu nedenle, sağlık alanındaki uygulamaların ayrı ayrı sistemler olduğu yargısından vazgeçilerek **tek yönetim uygulamasına** geçilmesi sağlanacaktır.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi ve sağlık sigortaları kapsamı dışında kalan kişilerin sağlık gereksinimleri **Devlet tarafından** karşılanacaktır (DPT, 1979: 468)“.

IV. BYKP'nin sağlıkla ilgili ilke ve politikaları, sosyal devletin amaçladığı görelî emek-sermaye dengesini kurmak amacıyla belirlenmiştir. Sağlık hizmeti temel bir kamu hizmeti olarak ele alınmış, bu hizmetin eşit ve etkili sunulması görevi devlete verilmiştir. Bu amaçla kamu yönetiminin bütünlüğü ilkesinden hareket edilerek sağlık hizmetinin kamu tarafından “tek yönetim uygulaması” biçiminde sunulması planlanmıştır. Bu politika, Fordist birikim rejiminin ölçek ekonomileri üzerine dayanan ekonomi politikasına uygundur. Kaynakların toplulaştırılması yoluyla ölçek ekonomisinin üstünlüklerinden yararlanmak ve kaynak savurganlığını önlemek amaçlanmaktadır. Esneklik üzerine yapılanan post-Fordist birikim rejimi ise parçalı ve işletmecilik ilkelerine göre çalışan bir kamu yönetimi modeli getirmiştir. Bu anlayış VIII. BYKP ve IX. KP' nin öngördüğü sağlık politikalarına yansımıştır.

İki kalkınma planında da, hastanelerin “idari ve mali” yönden özerkleşmesi hedefi bulunmaktadır. VIII. BYKP, hastanelerin “idari ve mali yönden özerkliğe” kavuşturularak, “çağdaş yönetim ve işletmecilik anlayışıyla” yönetilmesini, “kendi gelirleriyle giderlerini karşılayan işletmeler” haline getirilmesini amaçlamıştır (DPT, 2000: 87). Yeni kamu işletmeciliği anlayışını yansıması olan bu amaç, IX. KP'de şöyle ifade edilmiştir; “Daha verimli işletmelerinin sağlanması ve hizmet kalitelerinin artırılması amacıyla, hastaneler idari ve mali açıdan kademeli olarak özerkleştirilecektir (DPT, 2006: 96)“.

VIII. Plan döneminde, planın; “Hastanelerin rekabet edebilir ve özerk işletmeler haline dönüştürülmesi ile ilgili mevzuat düzenlemelerin”

yapılması hedefi doğrultusunda ilgili yasal düzenlemeler yapılmış ve kısmen yaşama geçirilmiştir. IX. Plan döneminde bu düzenlemeler tamamen yaşama geçirilecektir, bir yandan özel sektör yatırımlarının teşvik edildiği (DPT, 2000: 88; DPT, 2006: 96) diğer yandan Devlet Hastanelerinin özel sektör ile rekabet etmek zorunda bırakıldığı bu dönemde IX. KP Sağlık Bakanlığı'na "planlayıcı, düzenleyici ve denetleyici" bir rol vermiştir (DPT, 2006: 96).

IV. BYKP, "eşit, sürekli ve etkili" bir hizmet sunumunu ilke edinerek, sağlık alanında izlenecek politikalarda "maliyetin" değil, "sosyal faydanın" temel alınacağını ortaya koymaktadır. VIII. ve IX. Kalkınma Planlarında ise "maliyet", "sosyal faydanın" önüne geçmektedir. VIII. BYKP, sağlık hizmetlerinin "planlanması, sunumu ve kaynak tahsisinde *maliyet-etkili hizmetlere öncelik*" verilmesi ilkesini benimsemiştir. Aynı yaklaşım IX. KP'de devam etmektedir. Genel sağlık sigortası ile ilgili politikalar bu yaklaşımın örneği olarak gösterilebilir; "*Genel sağlık sigortası sistemi, getireceği mali yüklerin azaltılması için, Sağlıkta Dönüşüm Programıyla birlikte uygulanacaktır. Genel sağlık sisteminin getireceği mali yükün öngörülenin üzerine çıkması halinde, sistem gözden geçirilerek mali yükü azaltmaya yönelik tedbirler alınacaktır*" (DPT, 2006: 74)".

Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Açısından Karşılaştırma

"Toplumsal güvenlik politikalarının temel hedefi, **kalkınmanın yüklerinin ve nimetlerinin topluma hakça ve dengeli** biçimde yansması, toplumsal gelişme ve değişimin, Anayasada öngörülen sosyal devlet ve sosyal adalet ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmesidir. Toplumsal gelişme ile ekonomik büyümenin birlikte ve dengeli olarak yürütülmesi temel ilkedir (DPT, 1979: 282)".

IV. BYKP'nin sosyal güvenlik politikalarını geliştirirken benimsediği temel ilke sosyal devletin temel politikalarını yansıtmaktadır. Kalkınmanın yüklerinin "hakça ve dengeli" biçimde dağıtılması ve "toplumsal gelişme ile ekonomik büyümenin" dengeli biçimde gerçekleştirilmesi; sosyal devletin emek ve sermaye arasında görece denge kurma amacını yansıtmaktadır. Planda, sosyal güvenlik gelirin yeniden bölüşümünü sağlayacak, emek-sermaye dengesini kuracak bir araç olarak değerlendirilmektedir. Plan belirlediği temel ilke çerçevesinde, "mali olanakları daha etkin bir biçimde kullanılmalarını" sağlamak amacıyla aktüerya sisteminin günün gerekleri ile uyumlu hale getirilmesini ve toplumsal güvenlik kurumlarının "kullandıkları toplumsal güvenlik normlarında ve kurumsallaşmalarında ortak ilkelere sahip olmaları" için gerekli standartlaştırma yapılmasını öngörmüştür. Plana göre, bu kurumların daha "etkin ve yaygın" hizmet götürebilmesi amacıyla "kurumlardaki ana iştirakçilerin kurumların karar alma sürecine geniş oranda katılmaları için zorunlu düzenlemeler yapılacaktır" (DPT, 1979: 282).

VIII. BYKP, sosyal güvenlik politikalarında önemli dönüşümlerin habercisi olmuştur. Plan, "Emeklilik ve sağlık sigortası hesapları ve hizmetleri birbirinden ayrılarak, **"sağlık sigortası ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi"** için çalışılmasını ve "Sosyal güvenlik kuruluşlarının sigortacılık dışındaki faaliyetlerinin tasfiye edilmesini" amaçlamıştır (DPT, 2000: 29). VIII. BYKP'nin sosyal güvenlik alanına getirdiği başka bir değişim de, özel emeklilik sigortalarının gelişmesini sağlamak hedefidir. Plan dönemi içinde sosyal güvenlik alanındaki bu hedeflerin yasal altyapısı hazırlanmış ve bazı hedefler uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda sosyal güvenlik hizmetlerinin "serbestleştirilmesi" için gerekli koşullar hazırlanmıştır. IX. KP'nin sosyal güvenlik açısından en çarpıcı özelliği ise, bireysel emeklilik sistemini sosyal güvenlik sisteminin "tamamlayıcısı" olarak görmesi ve sigortacılık sektörüne uzun vadeli fon sağlama açısından önem taşıdığını vurgulamasıdır (DPT, 2006: 23).

IV. BYKP, sosyal hizmet ve sosyal yardımların götürülmesini tek elde toplayacak bir sosyal hizmetler kurumunun kurulmasını amaçlamakta, sosyal hizmetlerin sunumunda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığına kendi alanlarına giren konularda görevler yüklemektedir. Sosyal hizmetler alanında özel sektöre ikincil bir işlev verilerek: "Özel girişimlerin özellikle huzurevi vb. sosyal tesisler açmalarının özendirileceği (DPT, 1979: 283)" belirtilmektedir. VIII. BYKP'de sosyal hizmetlerle ilgili bölümde, IV. BYKP'de kullanılmayan "yoksulluğun azaltılması" ve "sosyal koruma" sağlanması kavramları kullanılmıştır. IX. KP bu kavramlara "sosyal dışlanmanın önlenmesi" kavramını eklemiştir.

VIII. BYKP ve IX. BYKP, topluma sosyal hizmet ve yardım ulaştırabilmek için; *"kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği"* sağlanması ve *"özel sektörün ve gönüllü kuruluşların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetleri desteklenmesini"* araç olarak benimsemiştir (DPT, 2000:111; DPT, 2006: 97-98). IV. BYKP, özel sektörden yalnızca huzurevi ve sosyal tesis açılması konusunda destek almayı planlayıp, topluma sosyal hizmet götürülmesi işlevini tek elde toplayıp merkezileştirmeyi amaçlarken; yönetişimci devletin kalkınma planları bu hizmeti merkezi yönetim-yerel yönetim-özel sektör - STK arasında paylaşmıştır. Sosyal hizmetlerle ilgili maddeler, yönetişimci devletin en belirgin özelliklerinden biri olan kamu politikalarının yürütülmesinde STK'ların rol üstlenmesinin en belirgin göstergesidir. Sosyal hizmetler, sosyal devlet döneminde algılandığı biçimde "temel kamu hizmeti" olmaktan çıkarılarak; yerelle, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına devredilerek "sosyal yardım" yardımı muhtaçlara yardım" başka bir anlatımla "sadaka" halini almıştır.

Sonuç

"Planın mevcut iktisadi sistemi kendisine uydurması düşünülemez. Tersine mevcut sistem planı kendine uydurur (Aren, 1978: 110)".

Kalkınma planları orta ve uzun vadede izlenecek politikalarının belirlendiği belgelerdir, ancak kalkınma planlarının sistemi değiştirme gibi bir işlevi yoktur. Mevcut sistem ve birikim rejimi kalkınma planlarını yönlendirir. Bu bağlamda kalkınma planları sermayenin küresel eğilimleri doğrultusunda ekonomiyi ve kamuyu yapılandıran politikalar içermektedir. IV. BYKP ile VIII. BYKP ve IX. Kalkınma Planlarının karşılaştırılması, kalkınma planlarının küresel eğilimlerle nasıl biçimlendiğini göstermektedir. Sosyal devletin kamu politikalarını yansıtan IV. BYKP Fordizmin krizi nedeniyle yaşama geçirilememiş, 24 Ocak 1980 kararlarıyla bir anlamda fiili olarak sonlandırılmıştır. Buna karşın VIII. BYKP'de öngörülen kamu politikaları yaşama geçirilmiş ya da yaşama geçirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. IX. Kalkınma Planı bu süreci tamamlama ve ileri götürme görevini üstlenmiştir.

Kamu politikalarının amaçları ve birikim rejiminin gereklerine göre yeniden belirlenmiş ve "kamucu" politikalarından "serbestleşmeye" yönelmiştir. Kamu girişimciliği politikası yerini özelleştirmeye bırakmış, sosyal devlet döneminde devletin temel işlevleri arasında yer alan sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetleri, yönetimci devlet anlayışında temel kamu hizmeti kapsamında çıkartılarak özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına devredilmeye başlamıştır. Toplumsal sınıflar arasında görece denge sağlayan kamu politikaları yerine emek-sermaye arasındaki uçurumu büyüten politikalar uygulanmaya başlamıştır. Bu süreçte en büyük toplumsal sorun olarak görülen "yoksulluk ve işsizlik" sorununun çözümü ise büyük ölçüde gönüllü kuruluşların "gönlüne" bırakılmıştır.

Kaynakça

- Almond, Gabriel A. & Powell, G. Bingham Jr., 1978, *Comparative Politics: System, Process, and Policy*, Little, Brown & Company, USA.
- Alden, J. & Thomas, H., 1998, "Social Exclusion in Europe: Context and Policy", *International Planning Studies*, 3 (1), s.7-13.
- Aren, S., 1978, *100 Soruda Ekonomi El Kitabı*, Gerçek Yayınevi, Genişletilmiş 6. Baskı, İstanbul.
- Brown, J., 2002, "Yönetişim ya da Neo-liberalizmin Siyasi Düzeni", çev. T. Gülcan, *Birikim*, 158, s. 36-43.
- Clarke, S., 1992, "What in the F---'s Name is Fordism", içinde *Fordism and Flexibility*, (eds.) Nigel, G., Roger, B. & Anna, P., s. 13-30, The Macmillan Press, London.

- DPT, 1979, *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*, Yayın No: 1164, Ankara.
- _____, 2000, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*, [http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf], e.t. 11.10. 2003.
- _____, 2006, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*, [http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf], e.t. 6.12.2006.
- Dunleavy, P., Helen-Bastow, M. & Simon-Tinkler, J., 2005, "New Public Management Is Dead—Long Live Digital-Era Governance", *Journal of Public Administration Research and Theory*, 8, s. 1-28
- Farazmand, A., 2001, "Globalization, The State and Public Administration: A Theoretical Analysis With Policy Implications For Developmental States", *Public Organization Review*, 1, s. 437-463.
- Gouverneur, J., 1997, *Kapitalist Ekonominin Temelleri*, (çev.) Başkaya, F., İmge Kitabevi, Ankara.
- Haque, M. S., 1996, "Public Service Under Challenge in the Age of Privatization", *Governance*, 9 (2 - April), s. 186-216.
- Newman, J., 2007, "Rethinking 'The Public' in Troubled Times", *Public Policy and Administration*, 2-22 (1), s. 27-47
- Offe, C., 1981, "Some Contradictions of the Modern Welfare State", *Praxis-International*, Volume 1, No, April 1981, [www.ceeol.com/asp/getdocument_PRAXIS.pdf], s. 219-229, Basil Blackwell Publisher, London.
- Osborne, D., & Gaebler, T., 1992, *Reinventing Government*, Eighth printing, A William Patrick Book, USA.
- Thacher, D., & Rein, M., 2004, "Managing Value Conflict in Public Policy", *Governance*, 17 (4, October), s. 457-486.
- Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*, [www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/eko_program/program.pdf], e.t. 08.06.2001.